НН35-2
4.
Н К-Тат. -не-
1-15

ҚАДЬNLЬҚ SOTSIALIZM JOLЬNDA

1936 s
Janvar-Fevral'
№№ 1-2

EMIR AMET PARIKOV

Qrьm tatar devlet teatriniq teşkil'atçьlarьndan biri ve eq zijade talantlь artisti E. A. Parikov arqadaşnьq vaqьtsьz ölymi munasibetinen onьq ailesine ve Qrьm tatar devlet teatriniq kollektivine derin janьoqьmьznь bildiremiz.

Semjonov	*Bekirova*
Caqar	*Kuzmicenko*
Samedinov	*Emir Velijev*
Tarxan	*Negametulin*
Ol'xovьj	*Milykov*
Musanif F	*Aleksendrovic*
Gusev I.	*Monatov*
Fomin	

EMIR AMET PARIKOV

Fevral' 15-te Qrьm tatar devlet teatriniq namlь, ajtuvlь, talantlь ve temaşaçьlarnьq sevimli artistlerinden Parikov Emir Amet arqadaş öldi. Parikovnьq ölymi bizim iskusstvomьz icyn byjyk bir zajattьr. Elbette bu byjyk zajatnьq bizim iskusstvomьz ve xsusan teatrimiz icyn elemi, açьsь, aqrьsь kercekten byjyktir.

Parikov her şejden evel xalq massasь arasьnda doqqan byjyk talantlardan birini sovetler devrinde ceceklenmesi, gurdelenmesi, nefes alьpösmesi edi. Böjle bir talant eski devirde, carizm devrinde, şubhesiz Baqcasarajnьq Salacьq qajalarь arsьnda, cyryk suvnьq tabanalarnьq pislikleri ve qalajçь-baqьrçьlarnьq oçaqlarь başьnda komylip qalьr edi. Sovetler hukumeti böjle bir talantlarnь tapть, ortaqa cьqardь ve östirdi. L'akin jazьq, jyzler kere jazьq, ölymniq qattь, açuvsьz pançasь Parikovnь bizden tutьp aldь.

Parikov şeq, şatьr, temaşaçьlarda daima şenlik, zavq aşlaqan, olduqça tabij ojnar, pek istidatlь, öz işini haqiqaten sever, kercekten onь taqdir eter sanatkarlardan biri edi. Parikov özi icyn eq aqьr kunlerinde bile sahna işlerinden ajrьlmaqan, eq aqьr daqqalarьnda bile ondan bьqmaqan, aksine olaraq ona japьşqan, onь sevgen ve onьq şenlenmesi,ösmesine xьzmet etken bir aktjor edi.

Parikov teatrimizde merkez figuralarьnь ojnar edi. Onьq sahnaqa cьqmasь temaşaçьlar tarafьndan byjyk bir sabьrsьzlьqnen beklenilgen bir aktjor edi. Hem Parikov temaşaçьlarnьq bu sajqь ve sevgilerine haqiqaten haq qazanqan aktjorlardan biri edi. Parikov tatar teatrine özinin ölmez miraslarьnь qaldьrdь. O, ajrь bir rol'lerde nasьl ojnamaq kerek olqanьnь kosterip ketti. Onьq artьndan, ona ijerip ketken, onьq realizmini kutken aktjorlarьmьz bugun az degiller.

Şubhesiz tatar teatrini pek coq vaqьtlarda, eq zorlu aqьr daqqalarьnda onь qurtarqan, her hangi bir rol' özine havale etilse, onь parlaqlьqnen, juksek dereçede içra etken belli, acьq ölmez tipler bere bilgen ve hatta kerek vaqьtlarьnda, teatrde, özinen beraber sahnada ojnaqan zajьf artistlerni de özinin hazьr çevap, tizyv, usta, söz ve ojunlarьnen omuzunda taşьqan Parikov Emir Amet arqadaşnь Qrьm emekdarlarь uzun vaqьtlarqa qadar anaçaqlardьr.

Niçe jyz biq talantlarnь mejdanqa cьqarqan, östirgen sovet qurumь daha niçe-niçe Parikovlarnь jetiştireçek ve sovet proletar iskusstvosьnь östireçektir, jukselteçektir. Cynki memleketimiz talantlar memleketi, talantlarnьq doqupösimi memleketidir.

Çymle memleketlernin proletarlarь, birleşiniz!

QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA!

CЬQMAQJA BAŞLAQANЬ 4 JЬL

VKP(в) QRЬM OBLAST KOMITETININ ORGANЬ. NEŞR ETKEN JAN̨Ь-DYNJA REDAKTSIJASЬ

№ 1—2

AJDA BIR KERE CЬQQAN IŞCI KOLXOZNIK QADЬNLARNЬN̨ SIJASIJ, ICTIMAIJ VE MEDENIJ ŻURNALЬ.

Публичная б-ка

LENINSIZ 12 JЬL

Byjyk Leninnin̨ ölgenine 12 jьl toldь. Bundan 12 jьl evelsi, partijamьznьn̨, bytyn dynja proletariatьnьn̨, bytyn ezilgen milletlernin̨ vozdь ve oçasь, bol'şevik partijasьnьn̨ esasьnь quruçьsь olqan **Lenin** ölgende, **Stalin** arqadaş ve partija onьn̨ vasijetlerini ömyrge kecirmege ant etken edi. Bytyn işci sьnьfь, bytyn emekdarlar **„Lenin öldi, l'akin leninizm jaşaj"** degen ediler.

Stalin arqadaşnьn̨ celik jolbaşcьlьqь altьnda partijamьz, hukumetimiz, bytyn işciler ve emekdarlar leninizmni jaşatalar.

Bundan 12 jьl evel, Lenin ölgen vaqьtta, bizim memleketimiz pek artta qalqan bir memleket edi. Lenin arqadaş bizge bu artta qaluvnь bitirmek jollarьnь kosterdi. Memleketni industrialeştirmek, koj xozajstvosьnь sotsialistce qurmaq, mal devrini kenişletmek ve kul'turnьj revolytsija japmaq kerekligini ajttь. Vazifeler byjyk ve zor ediler. Kontrrevolytsion trotskistler, zinovjevçiler, saqopportunistler işci sьnьfьnьn̨ predatelleri ise bizni kapitalizmge qajtarmaq istep qac kereler ьmtьlьş japtьlar.

L'akin, leninizm bajraqьnь juksek tutqan, Leninnin̨ en sadьq dostь ve talebesi **Stalin** arqadaş memleketimizni jenişten-enişke alьp bara. O ve onьn̨ jolbaşcьlьqь altьnda bol'şevikler partijasь sovetlernin̨ rulini qollarьnda pek qavij tutalar. Bol'şevikler partijasь Leninnin̨ başlaqan byjyk işini pek guzel alьp bara. Bizim memlekette sotsializm tamamile jendi. Nepman Rusijesi artьq sotsialist memleketi oldь. „Şimdi biz metalliceskij memleketimiz" (**Stalin**). Koj xozajstvosьnda kolxoz qurumь jendi. Biz dynjada en byjyk ziraatcьlьqqa malikmiz.

Sotsialist industrijamьz bizim şanlь Qьzьl Ordumьzn̨ь her tyrly kereklernen temin etmektedir. Bizim memleketimiznin̨ en guzel qorcalajьçьsь—Qьzьl Ordumьz dyn jada en quvetli bir ordu oldь.

Sotsialist memleketi özinin̨ **Stalin** kibi vozdь ve oçasьnen beraber, juksek emek istihsalçьlьqь kostergen ve staxanov hareketinin̨ initsiatorlarь—qahramanlarьnen de quvana.

Byjykten-byjyk Sovetler Sojuzьnьn̨ bytyn respublikalarь Lenin jolьnen ilerilejler. **Stalin** arqadaşnьn̨ ajtqanь kibi jaşajьş jaxşьlaştь, jaşajьş şen oldь.

Bizim qazanclarьmьz qajet byjyktir. Biz leninizm bajraqьnь juksek tutьp keldik. Partijamьz bu bajraqnьn̨ duşmanlarьnь taru-mar etip keldi. Diger taraftan biz **Stalin** arqadaşnьn̨ japqan tenbihini hicde unutmamaq kerekmiz. Oda—sьnfij duşman qaldьqlarьna qarşь kureşni zajьflatma jьp alьp barmaqtьr. Revolytsion saqtlьqьmьz ve koz acьqlьqьmьz juksekte turmalьdьr.

1936-nçь staxanov jьlь planlarьnь bol'şevikce ömyrge keciryv—bizim bojevoj vafemizdir. Keniş işci ve kolxoz qadьnlьqьnь sotsialist vatanьmьznьn̨ bytyn işlerine aktiv qoşulmalarьnь elde etmege calьşmaq bytyn partija, sovet, profsojuz teşkil'atlarьnьn̨ ve bytyn sovet çemaatçьlьqьnьn̨ borçlarьdьr.

Lenin-Stalin bajraqь altьnda janь jenişlerge doqru!

QANLЬ BAZAR KUNI

Bu, 1905 senesi janvar 9-da olqan edi. Car hukumetinin vazijetine artьq dajanalmaqan işciler өz haqlarьnь talap etip başlajlar. Olar өzlerinin jaşajьşlarьnьn jaxşьlaştьrьlmasьnь, iş kuninin 8 saatke tyşyrilmesini, işten cьqarьlqan işcilernin işke qajtarьlьp alьnmalarьnь talap etip cьqalar.

Gapon adlь bir papas işcilernin oglerine cьqaraq, olarqa carqa barmalarьnь ve bu işni qavqasьz cezmek kerek olqanьnь ajtьp, işcilerni padişa sarajьna alьp kete.

Işciler: **„Biz Peterburg şeherinin işcileri bizim qadьnlarьmьz, balalarьmьz jardьmsьz qalqan qart tuvqanlarьmьz haqiqat** ve **qorcalav araştьrьp sizge**

1905 senesi janvar 9-da sabiq Peterburgda „Qьşlьq saraj" oginde işçilernin car hukumeti tarafьndan qurşunqa tizilmesi.

keldik, padişa. Biz joqsьzlaştьq, bizge zulum eteler, bizge koterilmez emek juklejler, bizni xorlajlar, adam jerine sajmajlar. Sabьrьmьz tykendi. Bizim icyn dajanьlmaz eskençelerni devam ettirmekten ise өlmek daha jaxşь olqan moment keldi"—dep jazaraq padişanьn qьşlьq sarajьna baralar.

Olar o vaqьt qorcalanuv ve jardьm aluv jerine, Nikolaj tarafьndan qurşunnen qarşьlanalar. O vaqьt jyzlernen işciler өldirile, ve jaralanalar. Işte 1905 senesi janvar 9 qanlь bazar kuninin jekynleri bөjle ola. Işciler mьnda padişa ve onьn apparatь tarafьndan proletariat ve ezilgen emekdar xalqqa hic bir tyrly jardьm olamajçaqьnь acьq kordiler. Ve ruhaniler tarafьndan aldanьlqanlarьnь da anladьlar. Bu olarqa byjyk bir ders oldь.

„Ebet, ders byjyk edi. Işci sьnьfь graždan çenkinin byjyk dersini aldь. Proletariatnь revolytsion ruhta terbije etyv işi bir kun icinde ilerige doqru adьm attь ki, adij renksiz ve **miskin jaşavda o, bөjle bir adьmnь ajlar ve jьllar icinde atamaz edi"** (Lenin).

1905 senesi janvar 9 vaqiasьndan son, Rusijede revolytsion hareket pek keskinleşti. Memleketnin bytyn byjyk şeherlerinde, sonra kojlerde de, matroslar arasьnda da, revolytsion hareket kunden kunge өsti, kenişledi. Bol'şevik partijasь hareketnin başьna kecti. Demonstratsijalar, iş taşlavlar sil'alь isjanlarqa өsip cьqtьlar. Samoderžavijaqa qarşь acьlqan bu kureş, sijasij kureşnin kucly bir sil'asь oldь. Revolytsija qoptь. Işci sьnьfь memleketnin byjyk şeherlerinde, işci deputatlarьnьn sovetlerini mejdanqa ketirdiler.

L'akin, monarxijaqa qarşь kureşte işci sьnьfьnьn quveti zajьf ve keregi kibi teşkil'atlь olmaqanьndan, kureşke kojlylernin aktiv qoşuluvlarь teşkil'atlandьrьlamaqanьndan, ordu ve flot quvetleri umumijetle carizm tarafьnda qalqanlarьndan revolytsija muvaqqat olaraq jenilgen edi. L'akin bu revolytsija ileriki kureşler icyn imtihan olqan edi. **„1905 senesi general'nj repetitsijasь olmaqan olsa, 1917 senesi oktabr revolytsijasьnьn jenmesi mumkyn olmaz edi"**—dep Lenin ajtь.

QUVANC KUNI

Baqcasaraj rajonь Quvuş koji „Spartak“ kolxozьna ebedij topraq qullanuv aktь beryv munasebetinen jazьlqandьr.

Ojna **Murtaza**, ojnacь jazьlsьn damarlar
Eski dertler qozqalьp eske tyşsin,
Ьrqatlьqqa mьrzandan qarcьqada
Her kun saba urulqan sers şamarlar.
Kojde jaşap topraqsьz, ьrqat jurdiq,
Jaqmur demij, qar demij, xorlьq kordiq.
Arqanda seniq jьrtьq ton, carьqьq teşik
Oturmaqa joq eviq, sacaqьq eşik.
Geçe-kundyz calьştьn baj qolьnda
Onьq işi kete edi hep jolьnda.
Bytyn kojniq topraqь baqca baqьn,
Tabiatnьq östirgen kijik daqьn,
Alqan edi bu syry ajdaj edi.
Sen zavallь kun kormej jaşaj ediq.
Özіq ise topraqsьz hem de mul'ksiz,
Kulmediq sen coq jьllar qarip oksyz.
Bilesiqmi koj xalqь eşja satьp
Jetişmegen jerinde kucyq qatьp,
Vorantsovdan topraqlar alqanlarnь
Senet icyn qadьqa barqanlarьn.

Bugun joqtьr jьrtьq ton, carьqь teşik
Oturmaqa evi joq, sacaqь eşik.
Faqьr kojly qalmadь, her kes barlь
Ulu rehber sözinen her kes hallь.
Bugun ömyr şaj zavqlь, kojimiz şeq,
Koter qolьq ojnajьq jolьmьz keq.
Bu topraqlar, baqcalar, keq tarlalar,
Komyr cьqqan jergeçek bol cajьrlar,
Platforma aranlar, tytyn tajlar,
Biri qalmaj seniqdir bu bajlьqlar.
Ojna **Murtaza**, odaman bugun bajram.
Kolxozьmьz ebedij topraq aldь.
Jyreklerden silinsin qalmasьn qam,
Koz jaş tolu o kunler artta qaldь.
Janь jaşav, zavqlь kun tuvdь bizge
Jьrlaşajьq ojnajьq, şadlanajьq
Coq teşekkur coq sel'am **Stalinge**
Coq bereket almaqa davranajьq.

Calikov Kerim

Bol'şevikler partijasьnьq ve onьq genial' vozdlarь Lenin-Stalinniq jolbaşcьlьqь altьnda işci sьnьfь öz istegini jerine ketirdi. Birinçi revolytsijadan 12 jьl kecken soq, 1917 senesi burzuazijanь devirip, memlekette proletar diktaturasь qurdь.

Şimdi biz birinçi revolytsijadan 30 jьldan zijade bir vaqьt kecken soq, aslьnda bysbytyn janь bir dynjada jaşajmьz. Başqa devlet, başqa vazifeler, başqa ömyr. Biz memleketimiz jyzinden fabrikantlarnь, zavod sahiplerini ve bankirlerni artьq coqtan sipirip attьq; biz, kulaklarnь joq ettik; l'akin biz kureşniq daha bitmegeniq, taru-mar etilgen duşmanlarnьq qalьmtьqlarь quturmuşçasьna qarşь turqanlarьnь xatьrlajmьz ve bilemiz.

Bizim bu janь jaşajьşьmьz kureşcilerniq qanьnen qazanьldь. Janvar 9 xatrasьna baqьşlanqan kunde, car çellatlarьnьq qurşunlarьnen öldyrylgen işcilerge xatra japamьz.

Şimdi SSSR-niq **millionlarnen işcileri ve kolxoz cölleriniq millionlarnen rabotnikleri** tarixta byjykten-byjyk oloqan öz maqsatlarьnь acьq anlap, byjykten-byjyk memleketniq xozainleri olaraq, hallь-taqatlь kul'turnij sotsialist ömri oqrьnda jorulmadan kureş alьp baralar. Şimdi olar artьq ogge doqru o qadar uzaq adьm attьlar ki, işci massalarьnь, inzenerlerniq texnikij kul'turasь dereçesine qadar oqutuv lozungь real', nevbetij lozung oldь. Emekdar massalarь öz maqsatlarьna keteler. Olaroqa, teorija ve praktikanen bir tamam sil'alanqan, sьnfij qavqalarda sьnьlqan ve celikleşken bol'şevikler jolbaşcьlьq japalar. Bu jolbaşcьlьqnen biz, sotsializm qurarmьz.

FEVRAL' 23—Qьzьl ORDU KUNIDIR

Sovetler Sojuzьnьn bytyn emekdarlarь fevral' 23-te şanlь Qьzьl ordumьznьn bajramьnь japalar. Partijamьznьn ve **Stalin** arqadaşnьn doqrudan-doqru jolbaşcьlьqь altьnda memleketimizni bejaz bandalardan temizlevde, Dynjanьn altьda bir pajьnda proletar diktaturasь quruvda şanlь, namlь qahramanlьqlar kostergen Qьzьl ordumьz 18 jьldan beri memleketimizni qahramança qorcalamaqtadьr.

Bizim Qьzьl ordumьz өzinin demir narkomь **Voroşilov** arqadaşnьn jolbacьlьqь altьnda dynjada en quvetli bir ordu oldь. Bizim Qьzьl ordumьznьn quveti evel'a, onьn emekdarlarnьn doqmuş ordusь olmasьndadьr. Bu ordu memleketimizni qorcalav işini qavijleştirmeknen ajnь zamanda byjyk bir terbije oçaqь xьzmetini de kore.

Stalin, Voroşilov ve Budjonnьj arqadaşlar

Bizim ordumьz өz sьralarьnda en anlь, qavij, en saqlam kureşciler, mezgin atьçьlar, en çesaretli, qahraman, sьnfij saqt adamlar—kadrlar terbije etip jetiştire. Qьzьl ordu zemane texnikasьnь tam manasьnen menimsegen ordudьr. Bu ordu byjyk Sovetler Sojuzьnьn jaşaqan kuninden başlap, onьn alьp barqan barьşьq sijasetini namuslь saqlamaqa xьzmet etti. O millionlarnьn өz ordusьdьr.

Sovet Sojuzь hic bir memleketnin topraqьnь istemej, өzinin topraqьndan da hic kimsege bir taban jer bermege razь degildir ve bermez. „Barьşьq icinde calьşuvnen oqraşqan ve barьşьq isteklerinen qaplь olqan Sovetler Sojuzь xalqlarь өz devletinin sьnьrlarьnь haqiqaten ьşanclь qorcalamaqa iqtidarь olqanlarьnь kim inkar etip olьr" (**Molotov**).

Өzlerinin өmyrlerinin soнь jaqlaşqanьnь dujqan kapitalistler, quvetli templernen çenkke hazьrlanalar. Olar başta kozde Sovetler Sojuzьnь tutalar. Japonija ve Germanija kapitalistleri toqtamadan sovet hukumetine qarşь çenkke hazьrlanalar.

Onьncyn biz de her vaqьt duşmanqa l'ajьq çevapnь bermege hazьr turmalьmьz. Biz diger memleketlerge huçum etmek icyn degil de, bizge qarşь olaçaq huçumni darma-daqьn etmek icyn өz qorcalav quvetimizni arttьrmaq kerekmiz ve hukumetimiz bunь arttьmaqa meçbur ola. Bizim qьzьl askerlerimiz zemane çenk texnikasьnь menimsev icyn bol'şevikce kureşeler. Endi jyzlerçe staxanovçьlar orduda da bar.

Qьzьl ordu, partijanьn general'nij jolьnь ve dynja proletariatьnьn sevimli vozdь **Stalin** ar-

qadaşnıñ memleketni qorcalav haqqındaki kosterişlerini ömyrge kecirerek, dynjada eñ quvetli ordu oldı.

„Bizge qarşı quvetli templernen çenk hazırlana. Biz Qızıl Orduda bunı anlajmız. Biz ujanıqlıqnen tolumız. Ve bu udarlarqa çevap bermege hazırlanamız. Barsın bizim duşmanlarımız bizim sınırlarımıznıñ qavijligini sınap baqsınlar. Bizim bytyn kolxoz ve işci memleketimiz bir adam kibi öz topraqını qorcalamaq icyn ajaqqa turar, bizim qudretli Qızıl Ordumız özinin revolytsion entuziazmasınen **Klim Voroşilovnıñ** celik jolbaşcılıqı altında, başında bizim byjyk **Stalinimiz** olqan kommunist partijasınıñ bajraqı altında, interventlerni taru-mar eter ve Oktabr revolytsijası duşmanları yzerinde jeñişni temin eter" **(Tuxacevskij).**

Qızıl Ordunen baqımızny daha zijade qavijleştirejik! Osoaviaxim sıralarını daha zijade sıqlaştırajıq, bytyn bular memlektimizni qorcalav quvetlerini qat-qat arttırır.

S E L I M E

Bekir Vahap

1921-niñ ac kunleri,
Selimeniñ anasını qaqıp aldı.
Bugun gul'daj sotsializm quruçısı,
O vaqıtta ac jalanqac cıplaq qaldı.
—
Elbet o kun cıplaq jyrip jollar boji
Xorlıq cekti, koz jaş tökti coq aqladı
Anasınıñ, babasınıñ şeñ zevqını
O vaqıtta rahat olıp koralmadı.
—
Memet bajnıñ dımlı suvuq kilerinde,
Aş jerine kotek aşap şaj jaşadı.
Kimerde bir aştan sonra mışıq kibi,
Canaqlarnıñ cevre-cetin şaj jaladı.
—
Hatta bir kun „boş boqaz" dep Selimeni
Memet aqaj acuvından jolqa quvdı.
Apaqajı „çezasını men berem" dep,
Joldan alıp janaqların cımtıp tojdı.
—
Kunler kecti. Xorlıq bitti. Demir asır
Selimeni qucaqına avuştırdı,
Janıq ömyr qajqılarnı unuttırıp,
Eñ qijmetli stanokqa qavuştırdı.
Jaş Selime bugun kene her kun kibi,
Stanogın tabij ete ellerine.
Ajaqqapnı kejfijetli cıqaruvda,
Örnek ola jurtumızınıñ erlerine.
Mına bugun her kun kibi Selimeniñ,
Her daqqası nymunevij işnen tolqan
O qahraman işi icyn jeñiş icyn,
Tsexlerinde staxanovçı adın alqan.

„Örnek" fabrikasınıñ staxanovçıları: Xatiçe Aqseitova, Strizikova Tanja ve Çemileva arqadaşlar

„ӨRNEK“-TE STAXANOVÇЬ

Baqcasaraj emekdar qadьnlьqьnьq өmrinde olьp kecken revolytsion tyrlenyvlerniq ufacьq bir noqtasь sajьlqan „Өrnek“ fabrikasь, 7 kustarnьq birleştirmesinen mejdanqa kelgen edi. Sovetler memleketi bu ufacьq fabrikaqa da koz taşlamaj kecmedi. Memleketimizde bytyn proizvodstvo noqtalarьnь mexanizleştirmeknen „Өrnek“ fabrikasьnda da stanoklar ve maşinalar quruldь. „Өrnek“ ufaq kustar artelinden, artьq byjyk mexanizleştirilgen bir fabrika olьp cьqtь. Şimdi „Өrnek“niq tsexlerinde stanoklar başьnda jyzlernen qadьnlar calьşьp öz stanogьnьq texnikasьna sahip olalar.

Mьna olardan bazьlarь: Alime Xalileva 2 jaşьnda ekende oksyz qalьp başqalarьnьq qolьnda cьr-cьplaq өsken. O daha 14 jaşьnda ekende „Өrnek“ ke qara xьzmette calьşqan işci olaraq kirgen. Fabrikada calьşьp başlaqan soq bахtlь өmyr quruv xajalьna qavuşaçaqьna emin oldь. O kommunist partijasьnьq, sovet hukumetiniq emekdar qadьnlьqnь nasьl qajqьrqanьnь işte de korerek, bu bахtlь өmyrniq aktiv kureşcisi oldь. Xalileva arqadaş өziniq өsyvini şaj anlata:

— Men texnikaqa sahip olmaq istesem de, stanokqa jaqlaşmaqa qorqa edim. Fabrikada texnika togerekleri mejdanqa kelip calьşьp başladь. Men de kirip oqup, bilgimi arttьrqan soq jyn tarav (cesal'nij) tsexke avuştьm. Javaş-javaş öz maşinamnьq texnikasьnь elde etip udarnikler sьrasьna kectim. Staxanov hareketiniq mejdanqa cьqmasь, mende

Staxanovçь kon somolka Alime Xalileva arqadaş

Trikotaj tsexı. Fangovьj maşinalarьnda calьşalar

QADЬNLAR

Staxanovçь Ablajeva Zьlxa stanogь başьnda

byjyk bir hejeçan doqurdь. Mende artta qalmaj bu hareketke qoşuldьm. Stanogьma berilgen plannь 230—250 protsent toldurdьm. Staxanov hareketinden evel ajlьqьm 120 ruble olsa, şimdi 400—450 rublege qadar koterildi.

Şimdi Alime „Örnek" fabrikasьnьn en jaxşь staxanovçьlarьndan sajьla. O bu şannь özinin namuslu emegi qarşьlьqьna qazandь. Fabrikaqa kirgende hic bir şeji olmaqan Alime bugun bir şejge muhtaç de gil. O özine bytyn kereklerini aldь.

„Qijmetli vaqtьmnьn hic bir daqqasьnь qacьrmamaq icyn bir de qol saati almaq istejim" — degen Alimenin bu istegi de tekmillendi. Fabrikanьn direktsijasь, udarnikler kuninde Alimege bir qol saatь baqьşladь.

Alimenin calьşuv tempinden artta qalmaq istemegen 17 jaşlь **Munever Şerif** te fabrikada bir ajtьla. O komsomolka olmaqnen işte özinin leninçi şanьnь kostere. Munever de staxanovçь. Şimdi onь smena başь vazifesine tajin ettiler.

52 jaşьnda partijaqa socuvstvujuşcij olqan **Sajde Muçdaba** pres tsexinde corap ytylevde 210 corap jerine 500—600-ge qadar eda ete. O bu jaxşь işi icyn 7 kere mukafatlandь.

Staxanovçьlarnьn sьralarьnda **Strizjakova Tanja, Ablajeva Zьlxa** kibi bir coqlarьnь da sajmaq mumkyn. Bular da kendi işlerini sevmeknen en gezel iş nymuneleri kostermekteler.

Prjadilnij tsexte calьşqan **Xatiçe Aqseitova** kunde 47 kilogram jerine 114 kilogram jyn hazьrlaj.

„Örnek" fabrikasьnda staxanov hareketi kunden-kunge öse, staxanovçьlarnьn sajьsь da arta. Bunьn netiçesinde fabrikanьn planlarьnь eda etyvde de janь-janь jenişler koryle. 1935 senesine qadar proizvodstvo planьnь hic bir vaqьt toldurmaqan fabrika, 1935 senesinin planьnь 105 protsent toldurdь. Staxanov hareketinin dalqasь koterilgen son 4-nçi kvartal planь 119 protsent eda olundь.

Fabrikanьn yc koşesi staxanovçьlarnьn her kungi qahramança calьşuvlarьna jardьm kostere. Olarnьn turmuş jaşajьşlarьnen tanьş ola ve qьşlьq jaqarlьq bere evlerini tamir ete, evlerini donatmaq icyn krovat ve diger kereklerini alьp bermeknen staxanovçьlarqa daimij surette jardьm ete.

Fabrikada, tam bilgili kadrlar hazьrlaqan 60 adamlьq FZU mektebi de buluna.

Kecmişte Baqcasarajnьn basьq ev dьvarlarь arasьnda sьqьlьp qalqan emekdar qadьnlar, Sovet hukumetinin ona bergen quvanclь, baxtlь, serbest jaşavdan fajdalanьp, sotsializm quruçьlьqьnьn aktiv iştirakcileri olqanlarьnь kostereler.

M. Ametova
F. Begişeva.

Staxanovçь ve ictimaij iş aktivistkasь Sajde Muçdabajeva arqadaş Foto M. Kats

„HAJDЬ QЬZЬM BIZNI UTANDЬRMA“

Aclьq jьlь, Zibide yc jaşьnda ekende, onьn bavasь Veli aqaj kojde acьndan ölgen edi. Onьn icyn de Zibide bavasьnь bilmej. Zibidenin mektepke qadar jaşlьqь joqsullьq, zorluqnen kecken, hatta kojde başlanqьc mektebinin ekinçi sьnьfьndan cьqьp, calьşmaqa meçbur olqan edi.

1930 senesi kolxozqa birinçi kirgenler icinde Zibidenin xorantasь da bar edi. Kolxoz Zibideni udarnitsa—pionerka sajьp 1934 senesi başьndan Baqcasarajqa—FZU qa oqumaqa jolladь. FZU-da oquv, başlanqьc mektebini bitiremegen Zibidege pek aqьr keldi. Lakin Zibidedeki inatlьq ve istek jendi. Oçalar, komsomollar Zibidege jardьm kosterdiler, bu jardьm ona gonyl ve çesaret berdi.

Zibide kojlerine kelip qajtqan sajьn, anasьna az hazьrlьqnen FZU-da oqumaqnьn zorluqlarьnь anqan sajьn, anasь Zibidege—hajdь qьzьm bizni utandьrma—dej turqan edi.

Zibide anasьnь utandьrmadь, oçalarьnьn ve komsomollarnьn işanc ve ymytlerini boşqa cьqarmadь, FZU-nь bitirgende en jaxşь otmetkalar aldь. Zibide FZU da komsomolqa da kirdi.

Yc kerede udarnьj oquv, ictimaij işkuzarlьq icyn mukafatlandь.

Zibideni artьq „Örnek“ fabrikasьna işke çibergen ediler. Fabrikada ise onь flangovьj—şarf orgen tsexke ajьrdьlar. Kormegen ve alьşmaqan işi de ilk vaqьtta Zibidege kuc koryndi. L'akin bu seferde Zibide o kuclykni jeneçegine jaxşь iman ete edi. Açemilik, cijlik sebebinden ilk ajlarь ajlьq normasьnь 50 protsent içranen qaldьrdь. 15 kunlyk poluckasьnda qoluna 8 ruble para aldь.

Zibide öz stanogьnьn bytyn kaprizini ogrendi. O,—„Men FZU-da oquv frontьnda jendim, bu frontta da mutlaq jenerim“ degen qararqa keldi. Iş çönedi. Şu arada staxanov hareketi başladь. Zibide tyşyndi.

— Demek her şej insanlarnьn öz qolunda eken, eger qajret ve talapnen calьşsan norma artьp, taşьp tola eken—dedi de, şajda calьşmaqa başladь.

Zibide arqadaş

17 jaşlьq ve fabrikanьn 10 ajlьq işcisi Zibide, şajda, fabrikanьn en ajtuvlь staxanovçь qьzь oldь. Zibide mьnda da jendi.

Nojabrde Zibide özinin ajlьq normasьnь 165 protsent içra etti. Buna da qanmajьp:—men onь daha zijade koteririm—dedi. Oktabrde 200 protsentke cьqardь. Zibideni jaxşь staxanovçь dep başta Bytyn Qrьm, sonra Bytyn Sojuz staxanovçьlar soveşcanijasьna delegat sajladьlar. Soveşcanijalar Zibideni östirdiler. Nasьl östirmesinler, ki Zibide anda özini memleketnin en ajtuvlь adamlarь arasьnda kordi. Demek men de öjle, namlь adamlarnьn birindenim—dep quvanqan edi. Moskvada olarnь jaş staxanovçьlar dep Lenin Komsomolь Merkezij Komitesinin general'nij sekretarь — KOSAREV arqadaş qabul etken, olarnen uzun vaqьt beseda japqan edi.

Zibide Moskvada ekende—Qrьmqa barsam daha jaxşь calьşaçaqьm, 200 protsent bu da sьnьr degil—dedi. O, şajda japa. Fabrikanьn il'an etken staxanov beşkunlyginde Zibide öz beşkunlyk iş normasьnь 330 protsent içra etti. Zibidenin sonqь ajlьqь 339 rubleni kecti.

— Men fevral'deki ajlьq iş normamnь mutlaqa 400 protsentke cьqarьrьm, bunьn icyn de kureşem—dej. L'akin olarda—fabrikada daha eksiklikler coq. Kecende bir pas yzylmesinden xajlь vaqьt proizvodstvo calьşmadь. Olarda bir pas qьrq jamavlьdьr. Mьnda pas yzylmegenge qadar onьn yzyleçegini kimse kormej. Bytyn bu kibi hallar ise staxanov hareketine, onьn daha zijade kenişlemsine ajaq cala.

Zibide daha jaş. Onь FZU bilgisi qanaatlandьrmaj. Zibide hem staxanovça fabrikada calьşa hemde, FZU janьnda acьlqan trikotaz texnikumьna hazьrlaqan kurslarda oquj.

Özi ajtqanь kibi Zibide tezden ja Xarkvada, jada Odessada trikotaz texnikumьnda oqujaçaq, anasьnьn „hajdь qьzьm bizni utandьrma“ degen işanьcьnь daha zijade haqlajçaqtьr.

Benzade

BALA TERBIJELEV IŞINDE AILENIŊ ROLI

Sotsializm quruçılıqlь gigant adьmlarьnen ilerilej. Bizim өmrymiz her kun jaxşь jaŋь entuziazist rekordçılar jetiştire. Hazirki kunimiz udarnьj templerni, staxanov templerine cevire. Bu quruçılıq, içatçılıq partija ve hukumetimiznin ogimizge qojqan mesulijetli vazifelerden biride, balanь sotsilizm çemijetine jararlıqlь, aktiv quruçь etip cьqara bilmek işidir. Bala terbijelev, balanь kelişi guzel өstirip cьqarmaq degil de, sotsializm çemijetinin uçsьz-buçaqsьz gigant muvafaqijetlerini, jarьn daha zijade juksek templernen alьp bara bileçek, Lenin-Stalin bajraqьnь daha jukseklerge kotere bileçek kommunizm ruhьnda aşlanqan ьşanclь, celik adamlar jetiştire bilmek demektir.

Bala terbijelev bir eki adam tarafьndan alьnьp barьla bileçek sade bir iş degil de, biribirine sьqь baqlь olqan xoranta, mektep ve bir de xalq arasьnda alьnьp barьlmasь kerek olqan ince bir iştir.

Bu işte ailenin roli qajet byjyktir.

Bala өz jaşajьşьnьn belli bir qьsьmьnь jasli, bala baqcasь, mektep kibi terbije hem oquv oçaqlarьnda kecirir. Bu oçaqlar partija ve hukumetnin olarnьn ogine qojqan vazifelerini eda etmege calьşalar. Her ana, bava өz balasьnьn kerek oquvda, kerekse terbijede daha ystyn olmasьnь ister. Onьn icyn olar bu işte өz jardьmlarьnь kostermek istej, l'akin bunьn nasьl bir tarzda japьlmasь kerekligini hepisi bilip olamajlar.

Balanьn belli vaqьtlarda aşamasь, juqlamasь, kelişikli ojunlar ve ojunçaqlarnen vaqьt kecirmesi ve ilaxri kibi, balanь doqru terbije ete bileçek kelişikli bir şarait doqurmaq jalьnьz terbije, oquv oçaqlarьnьn vazifasi degil de, mьnda ailenin de roli qajet byjyktir.

Sade bir şej bellenilgen ojunçaqnьn balanьn jaşajьşьnda terbijevij ehmijeti pek byjyktir. Bala belli jaşlarьnda өzine kelişikli ojunçaqlar, eglençeler qьdьra. Eger bala evde bularnь tapmasa, onьn ailede bulunuvь çan sьqьntьsьndan ibaret bir şej olьp qala. Bu hal balanь ket-kete aileden uzaqlaştьra ve başь buzuqlьqqa alьp bara. O bala qavqa, sokunyv, cirkin adetler ve ilax. vaqьt kecirmege mebur ola. Bu cьqьşlarnen o, өz өmryni xaraplaj ve ekinçi birlerini de boza. Bu halnьn ogini aluv, ana babalarnьn da vazifeleridir. Olar өz balalarьnьn terbijesinde koz acьqlьq kostermek, terbijeçi, oqutuçlarnen sьqь baqlanmaq kerektirler. Bala icyn evde de ujqun şarait doqurmaq kerekligini anlamaq ogrenmek ve japmaq, ailenin pek muhim ve medenijleştire bileçek işi olqanьnь artьq her ana bava anlamalьdьr.

Ama, bir coq ana babalar bu işten өzlerini bysbytyn azat dujalar. Olarnьn fikrinçe ana babalarnьn roli jalьnьz balanь kecindirmekten ibarettir, terbije etyv o ise terbijeçinin, oçanьn vazifesi sajьla dep bileler. Bala evde өz halьna bьraqьla, evden ketti ise onьn ekinçi bir jerde ne japqanь, nasьl vaqьt kecirgeni xususьnda rahatsьzlanmajlar. Halbu ise balanь çemijet icyn fajda ketire bileçek, saqlam, ьşanclь nesil olaraq jetiştiryvde jalьnьz terbijeçiler, oçalar mesul' degil de ajnь zamanda ana babalar da, mesul'dirler.

Ana babalarnen sьqь baq tutuv, olarnьn medenij sevijelerini koteryv, olarqa bu işte өz mesulijetliklerini anlatuv esas vazifelerimizdendir. Bu baq tutuv, jardьm etyv her kunki işte balanьn ailesini, aile jaşajьşьnь barьp joqlav, ana babalarnen ajrь muzakereler japuv, umumij ana bava toplaşuvlarь keciryv ve olarqa konkret kosterişlerde bulunьp turmaq jollarьnen japьlьp turmalьdьr. Bu xususta terbije ve oquv oçaqlarь өz metodlarьnь ne qadar doqru qojsalar, ona kore de өz işlerinde daha jengillik, daha juksek kejfijet elde eterler. Tabiij bu da teşkil'at işlerinin muhim bir pьtaqь qloqanь icyn belli bir plan muçibi alьnьp barьlmasь kerektir.

Şamilova Ajşe.

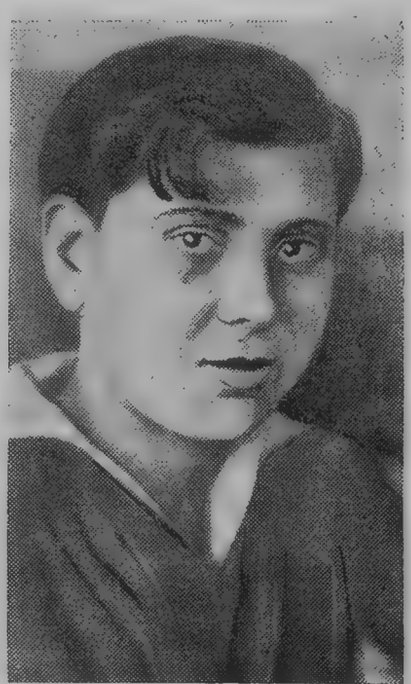

„Өrnek" fabrikasь, trikotaz tsexinin instruktorь, komsomolka Munever Şerif arqadaş

REJD NE KOSTERDI?

koj xozajstvosь arteli ustarvьnьn 6-nçь, 11-nçi punktlarьnь emyrge keciryv rejdinden bazь netiçeler

Ekinçi kolxoznikler-udarnikler sjezdinde qabul olunqan koj xozajstvosь arteli **Stalin** ustavь, analьq ve balanь qorcalav ucrezdenijelerini daha zijade teşkil'atlandьrmaqa imkan berdi. Ustavqa analьqnь qorcalav ve balanь terbije haqqьnda bytyn dynja emekdarlarьnьn vozdь **Stalin** arqadaşnьn teklifinen qoşulqan madde, partijanьn ve sovet hukumetinin ana ve balaqa ne qadar ehmijet bergenini ve olarnьn vazijetini tyzeltmek icyn nasьl tedbirler japьlqanьnь pek acьq kostere.

SSSR Topraq Xalq Komissarlьqь, RSFSR Saqlьq Saqlav Xalq Komissarlьqь, RSFSR oquv işleri komissarlьqь ve „Krestjanka" zurnalьnen birlikte, 1935 senesi 1 oktabrden 1936 senesi 1 fevral'ge qadar kolxoz ustavьnьn 6-nçь, 11-nçi ve 14-nçi punktlarьnь—Analьq ve bala terbijesine ait qьsьmlarьnьn nasьl eda olunqanьnь teşkeryv rejdini il'an ettiler.

Bu rejdke Qrьmda qoşuldь. Teşkeryv bojьnça brigadalar teşkil olundь. Bu brigadalar vastasьnen 500 kolxoz teşkerildi. Teşkeryv bizge ajrь kolxozlarda ustavnьn 11-nçi, 6-nçь punktlarьnьn, ajrьça 14-nçi punktьnьn edasьnda pek coq janlьşlьqlar olqanьnь kosterdi. Mesel'a: Telman rajonь „Ekinçi Pijatiletka" kolxozьnda, Aqmecet rajonь „Krasnaja Niva" kolxozьnda jukli qadьnlarnь 8-nçi ajьnda bile geçe işlerinde calьştьrьp, olarnь kundyzge işke avuştьrmaqanlarь, Qalaj rajonьnda jukli qadьnlarqa otpuska bergenleri halda emek kunini jazmaqanlarь, Aluşta rajonь „Stalin" kolxozьnda (Uskut) qadьnlarnьn doqurqanqa qadar calьşqanlarь koryndi. Bulardan da qajrь bala jaslisi ve poloşcadkalarь işlerinde de ajrь kolxozlarda coq eksiklikler mejdanqa cьqtь. Mesel'a Aluşta rajonь Demirçi kojinde „Veger" kolxozьnda jasli ve ploşcadkanьn 10—15 kun odunsьz oturmasь, balalarnьn jasli ve ploşcadkanen qaplanьp alьnmajьp tytyn aranьnda vaqьt kecirgenleri, balalarnьn aşnen osal temin olunqanlarь, Kerc şeheri „1 Maj" kolxozьnda, „Vojkov" kolxozьnda, „Novьj trud" kolxozlarьnda da jasli ploşcadkalarqa fondlar ajьrьlmaqanь mejdenqa cьqtь.

Ustavnьn bu maddelerini bol'şevikce eda etken kolxozlarьmьz da coq. Mesel'a Aluşta, Sudaq, Balьqlava, Baqcasaraj, Jalta rajonlarьnda bir taqьm kolxozlar jaslilerni donatmaq icyn 35 bin ruble para ajьrdьlar. Ondan qajrь 6 rajon da jasli icyn janь evler alьndь. Saq, Çankoj, Telman, Lenin rajonlarьnda doqquruv (rodilnij) evleri acьldь. Bu rejd ustavьnьn 6-nçь, 11-nçi, 14-nçi punktlarьnьn edasьnda japьlqan qьjьştьruvlarnьn tyzetyvde byjyk rol' ojnadь. L'akin bazь rajonlar bunьn ehmijetini anlap, işke vaqtьnda kirişmediler. Buna misal' B. Onlar rajonь ola bilir. Bazь rajonlarda ise rejdni formal' surette kecireler. Bir qac rajonlarda jalьnьz brigadalar vastasьnen formal' teşkeryv kecirilip, eksiklikler qajd etilmeknen qala. L'akin ustavnьn 6-nçь, 11-nçi, 14-nçi punktlarьnь jaşavqa kecirmek icyn kolxozlarqa emelij jardьm kosterilmej. Byjyk eksikliklerden biride teşkeryv işine kolxoznitsalarnьn ozlerinin zajьf çelp etilmesidir.

Kolxoz ustavьnьn bytyn maddelerinen beraber, 6-nçь, 11-nçi ve 14-nçi maddelerinin de bol'şevikce eda etmesi oqrьnda sistematik surette calьşmaq kerektir. Koj sovetleri, qadьn aktivinen calьşuvnь jolьna jojmaq ve olarnьn haqlarьnь qorcalav işinen oqraşmaq kerektirler. Rejd zajьf alьnьp barьlqan rajonlarda, daha mejdanqa cьqarьlmaqan eksiklikler bardьr. Jerli partija, sovet ve çemaat teşkil'atlarь qadьn huquqьnь qorcalav meselelerinen daimij oqraşmaq ve bu xususta qanunnь qьjьştьrqanlarnen en qattь kureş alьp barmalьdьrlar.

Kul'bedinova R.

Ljotcik Anije

I

Kuneşnin altun saclarь keniş denizge tokilgen. Byldirli deniznin kulecen betini sijpap esken kun doqьş çelemigi kolxoz baqcasьndaki aq carşaflarqa byringen tereklernen ojnap şuvlaj ve baqcalar bojь acqan ceşit tyrly bahar ceceklerinin qoqusьnь koterip, kolxoz kojini gonullerni tazertiçi qoqularnen sarqan. Ap-aq dьvarlar evlernin janlarьna asьlьp dalqalana turqan al bajraqlar, qьzьl materialar ystine jazьlьp dьvarlarqa japьştьrьlqan lozunglar ve etraflarь qьzьl guller ve tyrly jeşilliklernen sarьlьp qojulqan sevimli vozdlarnьn byjyk portretleri qajet jaraşьqlь. Bytyn bular kunlerini şenli kecirgen kolxozniklernin quvanclarьna quvanclar qatа edi.

Bu tarafta fizkul'tura mejdancasьl Bundan insanlar deniz kibi dalqalana edi. Her kesnin jyreginde byjyk bir quvanc, şenlik, kul'ki, tyrly şaqalar... Tribunaqa cьqqan koj sovetinin reisi, Majьs bajramьnь xajьrlaj, onьn xajьrlavьnь jyzlernen el şapьrdьlarь, „ura" sesleri ve orkestrnin Internatsionalь qarşьlap ala edi. Juksek qьrnьn ystinde, kojge taba ucup kelmekte olqan nasьldьr bir aeroplan korildi. Kunnin onьn qanatlarьna urqan zijasьndan o altьn kibi parlaj ve ona baqqan kozlerni caqьp jaşlandьra edi. O kojge jaqьnlaqan sajtьn zarьldьsь da hep artmaqta edi.

Kolxozniklernin bazьlarь, o mьnda kele, mьnda tyşeçektir dej ve bazьlarь da joq o bizge kelmej, bizim ystimizden otip keteçektir dep bir-birlerine inamsьzlьqnen baqtьlar.

Aeroplan ise kojge hep jaqьnlamaqta edi. Artьq onьn qanatlarь astьnda qьzьl jьldьzlarь da korilip başlaqan edi. Balalar:

— Ana jьldьzь da bar, adamь da korile— dep baqьrştьlar. Aeroplan kojnin ystine jetti ve etrafnь ajlanmaqa başladь.

Xalq onь cabik jerge tyşmesini sabьrsьzlьqnen beklej, o xalqnьn ystine jaqьnlaqanda qьzlar ona bejaz javluqlarьnь ve top-top ceceklerini juqarь koterip sallaj ediler.

Aeroplan ise baş aşaqь, baş aşaqь kele ve sonra calqalaj keterek havada ojnaj edi.

Bir az vaqьttan son xalqnь coq aldatьp oturmaj javaştan kelip mejdancaqa tyşti. Bu vaqьt onьn etrafьnь keniş massa sarьp aldь.

Mьna ljotcik de oturqan jerinden cьqьp jerge tyşti. O janь qara kozenka, başьna da qulaqlь qalpaq kijgen edi. O kozligini alьp qalpaqьnь koterek:

— Merhabanьz kojdeşler!—dedi.

Xalq kojdeşleri Anifeni tanьqan son şaştь, qoş keldiler ajtьp qolьnь tuttьlar.

Anife anasьnь korip quçaqlap opti. onьn anasь—Fatime apte qьzьnь ortalьqqa namlar berip aqajça ucup kelgenine quvandь, jyregi daqlar qadar osti. Fatime aptenin byryşik janaqlarь tazerdi, o saq elinen qьzьnьn omuzьndan tutaraq:

— Ajl'anajьm koklerden ucup kelgen qьzьmdan—dep qьzьna baqьp kuldi. Anife anasьnьn byryşik qollarьndan tutup sьqtь, onьn qara kozleri, qьzьl janaqlarь anasьnьn on jьllarnen bajlar qolьnda cekişip şefati qacqan kozlerine ve onьn aqarqan saclarьna baqtь.

Anife 20 jaşlarьnda, anasьna uşap orta bojlь, jyzden baqqanda arьqca korilse de, lakin qajet cьmьrь muskullь her vaqьt kuler jyzli saqlam bir qьz edi. O kulgen sajtьn nasьldьr onьn janaqlarь qabarьp kete, onda bir qьzьllьq pejda ola, ve jaqьnda qojdurqan eki dane de altьn tişi çьltьraj edi. Jarьm saat qadar laftan son Anife qulaqlь qalpaqьn kijip kozligin taqaraq:

— Qana mennen kim ucaçaq?—dedi. Ortalьqnь tьnclьq sardь. Her kesnin jyreginde ajtьlmajçaq dereçede byjyk qorqunclu quvanclar hasьl oldь, kimlerdir men ucarьm demek istedi, l'akin nasьldьr kokke baqaraq ja başьm ajlansa dep indemedi. L'akin jyrekler ucmaq, jeşil kolxoz celleri ystinden ucьp dylber vatannь jukseklerden baqьp sejir etmek istej edi. Anife kule berip!—son ucaçaq kimse joqmь—dep tekrarladь.

Orta bojlь, bejaz kastym kijgen qьzьl cehreli bir oqlan galastogьnь tyzeterek:

— Anife arqadaş, men ucarьm—dedi. Onьn artьndan eller şapьldadь, malzedets Memetke,

maladets, qorqmaj ucaçaq dep baqьrştьlar. O aeroplanqa mindi. Anife onь jaxşь etip jerleştirip oturttь, ogdeki jerine өzi de oturьp:

— Ajdь, koçemiz, Memet arqadaş jaxşь oturьnьz, başьnьz ajlansa jerge baqmanьz—dedi.

Aeroplannьn etrafьn sarьp alqan jaşlar:

— Baq sen Memetke, at capmaqa qorqsa da aeroplannen ucaçaq—dep kulyştiler.

Memet te olarnьn lafь astьnda qalmadь. O:

— At capmaqa qorqsam da şimdi hepinizden ogine ucaçaqman ja—dedi. Xalq, Memet doqru ajta, doqru dep kulyştiler.

Şu arada çapalaqь zijade ajlanьp başlaqan aeroplan bьraz jer capьp keterek juqarь koterildi.

II

Fatime apte koklerde, havalarda jaldaqan aeroplanqa baqa ve:

— Өzymin birden bir qьzьm, ljotcik qьzьm—dej ve hem de kulymsirej edi. Onьn etrafьndaki kojdeşler ona baqьp koz ajdьnlar ajta ediler. O kojdeşlerine—kokke baqьp aeroplannь sejir etip turoqan jyzlernen xalq derjasьna baqa ve tekrar başьnь juqarь koterip kulymsirej:

— Qorqmaz qьzьm...—dej. L'akin ne icyndir o ax ceke, bir azdan onьn kozleri torlana, o çebinden javluqьnь alьp koz jaşlarьnь sile de:

— Ax balam, hic bөjle olursьn bellemej edim—dej edi. Onьn janьndaki kojdeşleri ona baqa ve onьn ne ajtaçaqьnь bilseler de, onь dinlemege qarar berseler kerek, seslerini cьqarma tura ediler.

Fatime apte, aclьqnen xastalьq bir kelse ondan beter şej olmaj eken, dijerek sөzine başladь. Anife daha jaş. Babasь da tamaq toqluqьna, qьş qijamet demej, haftalarnen daqda jatьp Ennan bajnьn aqacьnь kese. Men de bir haftadan berli xasta jataman. Xastalandьqmь bajqa xьzmetke de baralmajsьn, xьzmetke barmadьqmь acsьn —o belli şej. Yjle vaqtьnda esim başьma kelse kerek, toşek icinde bel ystine turьp oturdьm. Menim başьm ajlana, kozlerim ogine qaranlьq cөke, Anifecikni zornen kore edim. O sabijim menim janьma kele de:

— Anaj suv icesinmi?—dej. Men ona baqa da, joq balam dijim, ickim kelmej. Men 4—5 kunden berli aqьzьma drem şej qapmaqan edim. Icip icimi çьlьtajьm demege caj joq, şorba joq, өtmek joq. Joq. Joq. Kerek şejnin birisi joq. Kerekmegen şejlernin hapsi de bar, aclьq, suvuq, xastalьq—hepsi faqьrnь tapьp keleler. Men Anife dejim, bebicigim, bar da Ennan bajnьn evinden bir canacьq sьçaq şorba ketir balacьqьm, dejim. O, maqa baqьp bojuncьqьnь bura da, anaj men olarnьn kopeginden qorqam, ja olar meni quvmazlarmь—dej. Men ona baqam, onьn sabi kozleri aclьqtan onrigen, men onь korgende өmyrlerim komyr ola ve bir daha jerime jataman. O da maqa baqa, aclьq ve xastalьqtan menim morarqan dudaqlarьmь kore, şu arada onьn kozcikleri torlanьp başlajlar. O, anaj men barajьm, bekim saqlьqьnda calьşqanlarьnь koz ogine alьp bir şejler berirler dej ve bejaz canacьqnь alьp kete.

Hava suvuq. Qar yfyrte. Sabijimnin ajaqьnda joq, başьnda joq. O teşik corapcьqlarьnen ajaqlarьnь qьzartьp kete. Bajnьn qapьsь janьna barьp, Ennan aqaj, jengej dep baqьrqlaj. Ona cьqьp hic kimse qulaq asmaj. O ise suvuqtan qatqan, qarьşqan, aqlaj, onьn koz jaşlarь çamavlь qaftancьqьnьn etegine tamlaj ve buzlap-buzlap qalalar.

III

Kojnin ystini ajlanьp kelgen aeroplan jerge qondь. Anife aeroplandan kule berip tyşti, l'akin ne icyndir kozleri jaşlanqan anasьn korip onьn janьna kelerek:

— Anaj, ne icyn aqlajsьn?—dedi.

— Senin jaşlьqьnь, cekişkenlerini xatьrlajьm, balam, jyregim taşa, son өzimi tutalmajьm, aqlasam jyregim boşaj... Anife:

— Aqlamaq neden kerek, olar hepsi kecken ketkenler, aslь өzin de bir tyrlysin anaj... Anife çebinden bejaz javluqьnь cьqarьp anasьnьn jaşlь kozlerini syrtti ve ellerinden tutaraq başьnь onьn omuzlarьna egiltip:

— Aqlama!... dijerek tekrarladь.

Xalq icinden brigadir Smail aqaj orkestrge baqьp xьtap eterek:

— Bir jaşlьqta, bir de qartlьqta degenler, calьnьz bir lizginka, bareme Anifenen de bir ojnap qalajьm.—Fatime apte sen de bir baq, qajsьmьz jaxşь ojnar ekenmiz—dep kuldi.

Onьn ajtqanlarьnь bir sessiz dinlep turoqan kolxoznikler:

— Prosim, prosim!..—dijerek ellerini şapьrdattьlar. Orkestr inçeden alьp caldь olar ortalьqqa tyşip ojnamaqa başladьlar. Lezginkaqa ojnamaqnь pek sevseler kerek eki dane qьz daha cьqьp olarnen qoşulьp ojnamaqa başladь.

Anife hep sekirklej, sekirgen sajtьn onьn koksine taqьloan „KIM" znacogь jьltьraj edi. Cetten baqqanlar birden qollarьnь qaqa ve:

— Otsa, otsa!!!—dijerek baqьra ediler.

Anife hem ojnaj ve hem de anasьna baqьp kule.

Fatime apte de dynjalarqa bergisiz qьzьndan kozlerini almaj kulmekte devam ete edi.

RAK XASTALЬQЈЬ

Doktor besedasь

Insanlar arasьnda sьq rast kelgen xastalьqlardan birisi de rak xastalьqьdьr. Өsymlikler ve hajvanlar arasьnda da rak xastalьqь pek sirek degildir. Insannьn vuçudьnda rak bir qattь, jara ve coqьsь şişik şekilde mejdanqa kele; Insannьn vuçudьnda şişikler eki bөlykke bөlynirler.

1. Zararsьz şişikler. Bu şişiklerden insanqa coq zarar kelmez.

2. Zararlь şişikler jani rak.

Bu jerde sөjlep kecmek kerek ki, bu eki soj şişiklerni biri-birinden ajьrmaq zordьr, cynki zararsьz şişikler rakqa cevirip olalar.

Zararlь şişikler ycke bөlyneler:

1. Epitelij toqumasьndan cьqqan şişiklerge biz dijmiz—**Kartsinoma**, jani Rak. Misal' teri ragь.

2. Qoşma toqumasьndan cьqqan şişiklerge—Sarkoma. Bu soj şişikler coqьsь jaşlarda olьr. Misal': ette, kemikte olqan zararlь şişikler.

3. Qarьşьq şişikler, jani bir qac toqumadan cьqqan şişikler—Kartsinoma—Sarkoma. L'akin Rak sөzi bu yc qьsьm şişikleri anlattьqtan tolajь, bizler ileride Kartsinoma—Sarkama sөzlerini qullanmamьz ve olarnьn hepisini Rak dijerek kecermiz.

Raknьn eki xasijetinden birisi onь toqtamajьnça kimerde capik, kimerde javaş өsip jaqьn toqumalarqa tamьr bermesidir. Ekinçisi ise Raknьn qurulьşь bizim toqumalarnьn quruluşьna benzer, l'akin kletkalarь ceşit byjyklikte ve formada olьp, normal' kletkalarqa benzemezler. Ondan da qajrь Rak başqa toqumalar kibi bir soj kletkalardan olmajьp, tyrly-tyrly kletkalardan mejdanqa kelir. Onьn ioyn Rakka Organojd adь berilir (demek ola ki, Raknьn nervalarь qan tamьrlarь ve ilax. bar). Onьn icyn Raknьn өsmesi bizim vuçudьmьzqa baqlь degil. Raknьn qan tamьrlarь keң ve pek juqadьr. Onьn icyn Rak qan tamarlarьndan aş parcacьqlarьnь zijadesile sinirip pek capik өse. Şu өsymnen Rak şişigi toqtamajьnça өseçek olsa, onьn byjykligi belki insan qadar olьr edi, l'akin Raknьn qan tamarlarьnьn dьvarlarь pek juqa oldьqьndan sebep, olar (qan tamarlarь) pek capik patlajlar ve onьnnen beraber Rak şişigi bir jaraqa cevirilip, çyrip egitilmege ve darqamaqa başlaj. Onьn icyn Raknьn byjykligi kimerde fьndьq qadar, bazь vaqьtlarda insannьn başь qadar byjykleşip insannь өldirir. Raknьn bir qorquclь xasijeti daha olsa, o da onьn insannьn vuçudьnьn bir jerinde başlap, qan ve limfa şingenligi vastasь ile bytyn vuçudqa darqamasьdьr, jani metastas bermesidir. Metastaslar coqьsь bezlerimizde, aqçigerlerimizde ve bavurьmьzda pejda olьr. Rak vuçudqa darqaqan son, jani Metastas bergen son onьnnen kureşmek zor

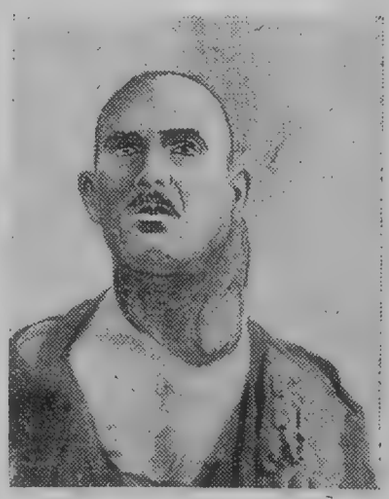

Bojnunda rak olqan xastaj (Limfo-Sarkoma)

Ojundan son Anife anasьnьn ve bir coqlarьnь daha qolьnь tutaraq:

— Paka arqadaşlar, ajdь, coq savlьqnen qalьnьz, men ketejim daha coq koryşirmiz—dep aeroplanqa minip jerine oturdь.

Xalq—kolxoznikler massasь ona baqa, sevimli vatannьn celik quşьnь ajdap jyrgen bu qorqmaz jyrekli qьzqa baqa ve onь өzlerinden ajьrьlьp ketmesini qijalmaj, tojqancek ona baqьp korekore turmaq istejerek, hic bir tyrly ses cьqarmaj turdьlar.

Mьna aeroplannьn çapalaqь ajlanьp başladь. O çapalaq aqactan—çansьz bir materija, l'akin o ajlana, insanlar o çansьz şejni çanlandьrqan, onь өzlerine bojun egdirgen, şu çansьz şejni koklerde ucmaq icyn өzlerine meçbur etkenler.

Aeroplan zarьldaj berip keterek juqarь koterildi. O bir daqqaqa barmaj jukseklerge koterilip hep uzaqlaşmaqta edi. Jyzlernen kozler ona baqa, onь uzaqlarqa ozqara ediler. Aeroplan kit-kite ufuqlarqa komile, kesek-kesek qara bulutlar arasьna kirip kete, son ajlanьp onьn icinden daha cьqa, endi o quş kibi korilmekte edi.

Fatime apte ona baqa ve tişsiz aqzьnь kemşijte berip kulmekte devam ete ve:

— Qorqmaz qьzьm, batьr qьzьm—dej edi.

Umer Abl'akim

olьr ve өjle xastalar 3–6 aj arasьnda өlerler.

Rak jaş balalarda hic de bolmaj demege mumkyn. Insan 30 jaşьna kelgençek qadar Rak sirek rast kele, l'akin 30 jaşьnь өtken son, Raknьn sajьsь toqtamajьnça arta. 80 jaşьnь өtken son insanlar arasьnda Rak pek coq olmaj.

Rak insannьn her mucesinde olьp ola, l'akin onь en sevgen jerleri—qadьnlarnьn bala jataqь, koksleri, erkeklernin ise Rak zijadesile aş qazanьnda, terisinde ve dudaqlarьnda ola. Rak xastalьqь siflisten, tyberkulөzdan (cexotkadan) daha zor bir xastalьqdьr.

Bizim memlekette Raktan өlgen adamlarnьn sajьsь eksiktir. Onьn da birinçi sebebi bizde saqlьq saqlav işlerinin juksek surette qojulmasьdьr, bugun SSSR-de maxsus Rak Institutlarь ve xasta xaneleri bardьr ve xalq bulardan keniş surette fajdalanmaqtadьr. Tьş memleketlerde ise, aqlьq saqlav işleri keniş emekdarlar massasь arasьnda son dereçe alcaqta turmaqtadьr, ondan sebep Raktan xasta adamlarnьn coqьsь hic bir tyrly jardьm kormejip өlerler.

Açeba Rak neden mejdanqa kele?

Rak xastalьqь coqtan meditsina oginde bir problema olaraq tursa da, bugunge qadar bu sual'ge tam surette çevap berilgeni joqtьr.

Eski zamanlarda Rak xastalьqьnьn qan tamarlarьnda qannьn ujuşmasьndan mejdanqa kele dep tyşyne ediler. Bu fikir eskirdi. Tьştan bizim vuçudьmьzqa tyşken mikroplar ve sьvalcanlar javaş-javaş Rakqa cevirile degen fikir xalq arasьnda bugunge qadar jaşamaqtadьr. L'akin bu da janlьştьr.

Bugun, bu sual'ge en doqru bir çevap olsa, oda tьş ve ic tesirlerden bizim normal' kletkacьqlarьmьznьn Rakqa cevirilmesidir. O tesirlengen birinçisi insannьn qartajmasьdьr, onьn icyn, sөjlep kectigimiz kibi, Rak xastalьqь coqьsь insan 30 jaşьnь kecken son өsip cьqa. Terimiznin ystinde coq vaqьtlar aruv bolmaqan jaralar, eskilekeler, vaqьtlь-vaqьtsьz terimizde acьlqan catlaqlar Rakqa cevirilip olalar. Tьş sebeplerden tyrly-tyrly ximjevij ve fizikij tesirlerdir. Mesela': tytyn (cubuq) icken adamlarnьn dudaqlarьnda Rak olьp ola. Jaxut da qurum, qatran, zift, ekşilikler kibi şejlernen coq vaqьt calьşqan adamlarda da Rak olьp ola, onьn icyn bu zenaatta calьşqan adamlar kendilerini qajet saqlamaq kerekler. Ajtqanlarьmьznь tasdiq etmek icyn bөjle bir teçribe japamьz. Eger bir jurt qojanьnьn terisine qurum, qatran kibi şejlernen 1—2 aj icinde tesir etsek şu qojannьn terisinde bir jara acьla. Eger bu tesirni toqtatmasaq, 1—2 aj daha kecken son, bu jara Rakqa cevirile ve qac ajlar icinde Rak hajvannьn bytyn vuçudьna darqap өldire. Raqь coq icken adamlarnьn aş qazanьnda ekserijet Rak xastalьqь olqanь bugun her keske belli bir şejdir. Sert ve pis aşlar da aş qazanьnda ve iceklerimizde Raknьn baş sebeplerinden birisidir. Kimer xastalьqlarnьn—siflis, tyberkulөz, mide jarasь (jazva żeludka) — doqrudan-doqru Rakqa cevrilgenini koremiz. Rak xastalьqьnьn pejda olmasьnda asabalьqnьn da byjyk roli bardьr. Mesela bir adamnьn qart babasьnьn ve babasьnьn mijinde Rak olqan olsa, o adamnьn mijinde de Rak olmasьna tehlyke bardьr. Raknьn bir sebebi daha olsa, o da insan daha tөl halьnda oldьqь vaqьt tөl kletkacьqlarьnьn bir toqumadan başqa toqumaqa janlьşьp tyşmesidir, cynki kimer vaqьtlarda kemikte olqan Raknьn bez kletkalarьndan, bezlerimizde Raknьn qoşma toqumasь kletkalarьndan oldьqьnь koremiz.

Rak juqunclu xastalьqmь, joqsa degilmi?

Rak juqunclu xastalьqlarnьn sьrasana kirmez. Misal': saqlam bir qojannьn bir Raknen xasta qojan ile beraber bir qafeske qojsaq, saqlam qojan Raknen xastalanmaj. Başqa bir teçribe: Raknen xasta qojannьn, insannь Rak kletkacьqlarьnьn bir sьcanqa ve jaxut da başqa bir ceşit hajvanlarqa aşlasaq, o hajvanlar da Raknen xastalanmajlar. Eger Rak kletkalarьnь bir ceşit hajvanlar arasьnda (sьcandan sьcanqa, qojandan qojanqa) aşladьqьmьz taqdirde şu aşlanqan hajvanlarnь Raknen xastalanqanlarьnь koremiz. Bu teçribeler Raknь bir ceşit hajvandan başqa bir ceşit hajvanqa hic bir tyrly avuşmadьqьnь, bir ceşit hajvanlar arasьnda ise tek aşlanqan son avuşqanьnь kostereler.

Raknen xasta bir vuçudta Rak bir muceden diger bir mucege avuşmaqa pek sever. Misal': bir adamnьn ast dudaqьnda Rak olsa, bir az vaqьtlar icinde o adamnьn yst dudaqьnda da Rak olьp ola. Eger Rak şişigini keskөn pьcaqnen saqlam bir jerimizni kessek, o kesilgen jerde de Rak pejda ola. Eger Rak kletkacьqlarь insannьn vuçudьnda qan vastasь ile bir

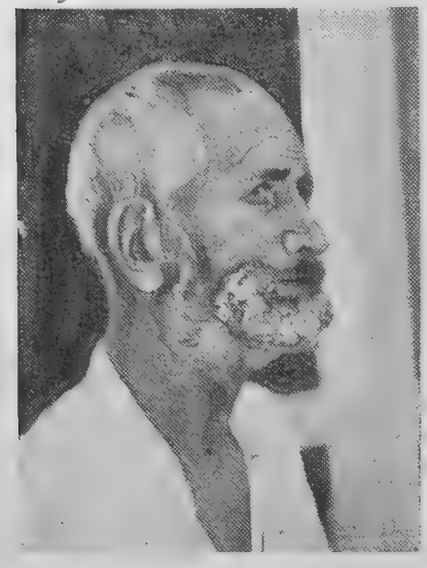

Dudaqьnda Rak olqan xasta

jerden başqa jerge avuşsa, o kletkalar barьp toqtaqan jerde de kene Rak mejdanqa kelir. Netiçesinde Rak tek Raktan olqanьnь koremiz. Rak xastalьqь hic bir tyrly alametsiz başlaj. Xastalar bir şej dujmajlar, cynki olarnьn sьçaqь jukselmej, hic bir jeri aqьrmaj, aşqa ştahasь guzel, cьrajь qacmaj, ojnaj-kule kezeler. Bir az vaqьtlar kecken son Rak şişigi pejda ola. Bu şişik toqtamajьnça ve capik ose. Şişik qattь ve onь ysti budur-budur ola. Rak jaqьnlarьndaki bezler qabaralar. Daha az vaqьtlardan son Rak jaralanьp qanamaqa başlar. Rak bu dereçege kelgende xastalьqlar zajьflaşьp jataqqa tyşeler, bu vaqьt xastanьn cьrajь qacьq, aşqasuvqa ştahasь joq, kimerde sьçaqь son dereçe juksek. Eger Rak aş qazanьnda olsa, xasta qan qusa, byjreklerinde ve quvuqьnda oldьqь vaqьt qan sije, aqçigerlerinde olsa, oksyrdigi vaqьt qan tykyre, nefesi tutula, bala jataqta olsa, toqtamajьnça qan aqa, mijinde olsa, kozini acьp olamajьnçaja qadar baş aqьrьsь ve ilax. alametler ola. Bir taraftan xasta toqtamajьnça aza, diger taraftan Rak başqa mucelerine ekserijet aq ve qara çigerlerge darqap az vaqьtlar icinde xastanь oldire. Rak vuçudnьn her jerinde ola bilir, l'akin zijadesile aşaqьdaki kosterilgen mucelerni zararlaj.
Aş qazanьn 37,87 prot. Jumurtalьq 2,89 prot.

Bronxlar	12,5 „	Zefra jollarь	2,8 „
Unkec	12,3 „	Koksler	2,27 „
Bala jataq	6,98 „	Qara çiger	2,2 „
Icekler	5,3 „	Quvuq	2,13 „
Mide astь bezi	4,34 „	Byjrekler	1,2 „
Nefes jolь	3,47 „	Qalqan muceler	4,04 prot.

Juqarьda kosterilgen tablitsadan bir netiçe japmaqa mumkyn olsa, o da Rak xastalьqь ekserijet en pek muhim mucelerni xaraplaqanьnь korermiz. Ondan da qajrь, Raktan coq olmesinin sebeplerinden birisi de, bu mucelernin xaraplanmasьdьr. Bu mucelerde Rak olqan adamlar qarardan 1—1,5 sene jaşajlar.

Netiçede Raknen en aqьr ve şiddetli xastalьq oldьqьnь koremiz. Onьn icyn Raknen kureş sovet meditsinasьnьn oginde bir byjyk problema olьp turmaqtadьr. Raknь qajьp etmek demek jyz binlerçe insanlarnь olymden qurtarmaq demektir. Raknь tedavij etmek noqtai nazarьndan yc dereçege bolerler.

1. Rak şişigi ilk cьqtьqь vaqьtlar.
2. Rak jaqьnlarьnda bezler qabarqan son.
3. Rak başqa mucelerge darqadьqь taqdirde.

Rak birinçi dereçede olqanь vaqьt xastalarnьn coqьsьnь olymden qurtarmaqa mumkyndir. Cynki Rak bu dereçede olqanda ona qarşь bizim elimizde olqan bytyn carelerni qullanmaqa mumkyndir. O carelerden en jaxşьsь operatsijadьr. L'akin Rak daha bu dereçede olqanь vaqьt xastalar ona qulaq bermejler, cynki ajtьp kectigimiz kibi, birinçi dereçe Rak xastalarqa hic bir tyrly zarar kostermej. Ondan da qajrь Rak bu dereçede olqanda onь diagnostikasь qatьjen zordьr. Coq kecmeden Rak ekinçi dereçege cevirile. Cynki Rak ekinç dereçede oldьqь vaqьt operatsijadan coq fajda olmaj. Mesela: Rak birinçi dereçede oldьqь vaqьt (bala jataqta) operatsija japьlsa, xastalarnьn hepsi jaxşь ola demege mumkyndir. Ekinçi dereçede ise tek 17,20 protsent.

Operatsija japьldьqь vaqьt kimerde ymytsizden Rak kletkacьqlarь instrumentlerge japьşьp saqlam toqumalarqa tyşse, şu kletkacьqlar tyşken jerde de Rak pejda ola. Onьn icyn son vaqьtlarda maxsus operatsija pьcaqlarьnьn jerine elektrik pьcaqlarь qullanьla. Elektrik pьcaqьnen japьlqan operatsijada tranpl'antatsija hic de olmaj. Xastalarnьn coqьsь doktorlarqa Rak ekinçi dereçege cevirilgen son koryleler. Bu dereçede Raknь qajьp etmek ve xastanь qurtarmaq icyn operatsijadan qajrь, rentgen ve Radi şavlesi de qullanьlьr. Diger vaqьtlarda qan avuştьrmasь da guzel fajda berir. Bugunge qadar Rakqa qarşь qullanьlqan il'açlardan coq fajda korylmej. Rak ycynçi dereçege cevirildigi vaqьt ona hic bir tyrly care olmaj demege mumkyndir.

Netiçede Rak birinçi ve ekinçi dereçede olqanda xastalarnь savlьtmaqa mumkyn olqanьnь koremiz. Raknen kureş japmaq icyn profilaktikanьn da byjyk ehmijeti bardьr.

1. Bu jolda bizde SSSR-de byjyk işler japьlьr. Olardan birinçisi Raknen xasta olqanlar icyn maxsus inistitutlar acьlmasьdьr. Bojle

institutlar Leningradta, Moskvada, Xarkvada, Aqmesçidte ve daha вaşqa merkezij şeherlerde вardьr. Bu institutlar tedavij işinden вaşqa вytyn Raknen xastalarnь ucotqa alьp, olarnь sistematik surette teşkerirler.

2. Qurum, qatran, zift, ekşilikler ve tyrlytyrly вojanen calьşqan adamlar icvn maxsus urвalar, qolcaqlar, protivgazlar japьp, olarnь o şejlernin tesirlerinden son dereçe qorcalamaqtьr. Ondan da вaşqa o adamlarnь vaqьt-vaqьt teşkerir.

3. Rak daha ekinçi ve ycynçi dereçege kecmezden evel, onьn diagnostikasьnь doqru qojьp, xastanь capik-capik jaxşь etmek.

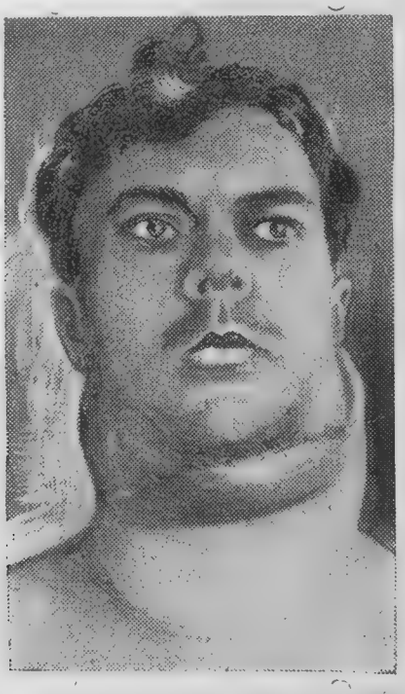

Bojnunda Rak olqan xasta

Kene şu xasta rentgen şavlesi ile tedavij olunqan son

4. Xalq arasьnda sanitarija medenijetni keniş surette darqatьp, olarnь вu kureşke çelp etmek.

Xalq ise вu işke вyjyk ehmijet вerip, өzlerini вu xastalьqtan saqlamaq kerekler.

1. Terilernin ystinde coq vaqьtlar jaxşь olmaqan jaralarnь, catlaqlarnь, eski lekelerni capik surette doktorqa вarьp kostermek kerektir.

2. Qadьnlarnьn вala jataqьndan vaqьtlь-vaqьtsьz ve jaxut da munaseвetten son ketken qanlar, kokslerinde өz вaşьna pejda olqan qattьlar coqьsь Rakqa şuвhe вereler.

3. Bir adamnьn aşqa ştahasь olmasa, qussa, azsa, aş aşaqan son koksinin atsьnda aqьrlьq tujsa, aş qazanьnь, sijgen sidiginde qan oldьqь taqdirde ise вyjreklerini guzel etip вaqtьrmaq kerektir.

Doktor Arslanov

FATMA JENGE

Bundan tamam 12 yıl evelsi majıs ayında edi. Bytyn ken mejdan cöller jem-jeşil atlasdaj jeşergen, qojan cecekler, l'ale zumbyller acqan, bu jeşillikler icersin de qırmızı ve ceşit renkte cecekler ne aruv, ne jaraşıqlı bir manzara teşkil ete. Jılnın 12 ayı icersinde en jaraşıqlı bir ayı olqan majıs ayında bu qoquls cöller icersinde bir coq quşcıqlarnın seslerini eşite-eşite calışmaq kibi daha zavqlı şej olurmı?

Mına bu tabiatnın bytyn zenginliklerinen jaraşqan qolan cölde „Qızıl qaja" kolxozının kolxoznikleri 4 saban, bir traktornen qarasaban avdara ediler. Erkeklernen beraber qarasaban syryv işinde calışıp saban qujruqı tutqan Fatma jenge cecekni de pek seve. Allı-gulli olıp acqan bir coq ceşit renkli ceceklerden jaraşıqlı bir buket japqan, o buketnen özlerinin birlikte jaşav, birlikte calışuv ve birlikte planlarnı toldıruv oqrında kureşkenlerini tasvir etmek isti edi.

Bu 1000 gektarqa jaqın topraq, grazdan çenkleri vaqtında bir coq emekdar balalarını Vrangelge soldatlıqqa barmaqanları icyn şompullaqan zalımlıqnen ajtuvlı Şnajdernin topraqı edi.

Bir tarafta yc turenli sabannı cekken „Unter" sistemi traktornın ınranmasınen diger tarafta 6-şar atlıq 4 sabannen pomeşcikniń çurtlıqlarnı mezaciklerini avdara ediler. Kene şu yıl ijul' ayı edi. Altun başaqlı boqdajlar, pişip calmaq qararına kelgenden „Qızılqaja" kolxozının calqı maşinaları, boqdaj ızanlarnın icersinde zarıldaj, öskun en on boqdajnı calqan maşinanın artında oturmaq olır-olmaz erlernin elinden kelmej. Fatma jenge ise, bu aqır işde de özi calışa. Senekni öjle bir qolajlı ojnata edi ki, valkadaki boqdaj başaqları sanki kul'te baqlanqan tarzda hepsi bir tarafqa kele edi.

Arası 7 sene kecken son Fatma jenge „Jetemen" kolxozına avuştı. Mında tytyn brigadasının zveno jetekcisi olıp calıştı. Oları namlı udarnitsalardan Eminenin zvenosınen sotsjarış dogovorı ja-

Fatma Merdimşa arqadaş. Onın kolxoz quruçılıqında 12 senelik stajı bar

pıp calışalar. Kojnin icersi cımcırt, bazı xorazlarnın seslerinden başqa hic bir tyrly davuş eşitilmej. Fatma jenge ise bu vaqıtta öz zvenosınen birlikte tytyn tarlasında tytyn qıra. Ufuqta „Zuhre" yıldızı korulyp tan aqarmaqa başlaqanda serin jelcik ese, bu vaqıtta bylbyller ceşit quşcıqlar civildeşip başlaj ediler. Fatma jengenin Udarnik zvenosının şen qızları da:

Saba olsa tan jelleri eser

Udarnikler planlarını içra eter,

dep yırlajlar. Tytyn tarlasının diger tarafında calışqan Eminenin zvenosındaki qızlar Fatma jengenin zvenosında yırlanqan yırnı eşitip ezginli, tatlı sesnen:

Erte tanlar atqanınen,
Başlaj işke traktorın...

degen tyrkyni yırlajlar. Ufuqta kun artıq bir arqan boyı koterilip qızdırmaqa başlaqanda, tytynnetolu tarpiler aranqa kele, brigadir her eki zvenonın işlerinin jekynlerini japqanda keciçi qızıl bajraq qoldan-qolqa avuşsa da, tytyn qıruvnın sonki kuni qızıl bajraq kene de Fatma jengenin zvenosında qaldı.

Ailevij sebeplerden ötry Fatma jenge 1935 senesi özinin doqqan Cuqurca kojine avuşıp „Gul'" kolxozına kirdi. O artıq 53 jaşında bulunsa da, calışuvda jaşlardan artta qalmaj. Özinin iş teçribesinen diger kolxoznik ve kolxoznitsalarnı da tanış ete.

„Gul'" kolxozının cöl brigadasında 1935 senesi bereketni toplavda devlet planlarını eda etyvde namlı udarnitsalardan Racenko Marija, Meva Qurtumerova, Usnije Idrisovalarnen boj ölceşken Fatma jenge özini jukşek bereketnin masteri olqanını mında da kosterdi. 12 senelik kolxoznik stajlı olqan Fatma jenge 6 kere para, qijmetli şejler, sıqırnen ve bu sene Aqjar, Jalta, Aluşta şeherlerine ekskursijanen mukafatlandı. O bu jaşına qadar bu şeherni deniznin guzel manzarasını jalınız eşitmekce bile edi. O, ömrynin icersinde ilk olaraq mavi durqun denizde qajıqqa mindi, tabiatnın bytyn zenginliklernen jaraşqan jalı boyının jaraşıqlı manzarası onın jyregine ömrylik unutılmaz xatre taşladı.

Bugun „Gul'" kolxozının gullenip-ceceklenmesinde byjyk-byjyk jararlıqlar kosteriçilerden birisi olqan Fatma jenge kecmişteki jaşaqan kunlerni cekişmeknen zahmet-meşaqatlarnen kecirdi. O kojnin en abadan zenginlerinden olqan tavuqcı Meçit, Smailge kunde 50 kapik haq qarşılıqına az manlaj terini tokmedi. Daha az ola dep 22 senesi kozlerini qan basqan qaşqır qijafetli kulaklar onın birden bir çigerinin koşe-

AÇAJЬP RAQAMLAR

Memleketimiznin ne qadar zijade өskenini her kesden usta ajtqan şu raqamlarnь oqunьz. Kecken 1935 senesinde bizler өz memleketimizde mьna şu muvafaqijetlerni elde ettik.

1935 senesinin sonqь 4 ajь icerisinde, jani staxanov hareketi başlaqandan son Donbasta komyr cьqaruv sutkada 50—55 **bin tonna artti.**

1935 senesinde Sovetler Sojuzьnda 12,6 million tonna celik iritildi. Bu 1934 senesinen өlceştirgende 3 **million tonna** artqactьr. Eger de, bu 3 million tonna celikten rels japьlsa, eger dynja şarьnь ekvatordan alьp demir jol jasap quşaqdaj etip aman-aman sarьp alaçaq kibi bir uzunlьqta jada aralarь 9000 kilometrodan uzaq olqan Moskvanen Vladivostok arasьnь dөrt qat demir jolnen bajlajçaq kibi uzunlьqta relsler japmaq mumkyn olьr edi.

1935 senesi bizim memleketimizde 25,9 milliard kilovat saat elektrik energijasь işlenip cьqarьldь. Bundan 1,9 milliard kilovat saatьnь Lenin adьna olqan Dnepr gidro elektrik stantsijasь berdi. Elektrik energijasьnьn 1935 senesinde olqan tek bir өsyşinin өzi (5,4 milliard kilovat saat) eski car Rusijesinin bytyn elektrik stantsijalarьnьn işlep cьqarqanьndan aman-aman 3 kere zijade.

Traktor işlep cьqaruvda bizim memleketimiz dynjada birinçi jerde tura. 1935 senesi SSSR-de 110 bin dane traktor jasaldь. Bulardan 20 bin danasi Cel'abinsk traktor zavodьnda („CTZ") işlenilip cьqqan tьrtьr tegercikli traktorlardьr. Eger her bir traktor senede jalьnьz 500 gektar jer ege bilir dep hesap etsek, o zaman bu 110 bin traktor bir senede hic olmasa 70 million gektarlьq bir mejdanlьqnь ege bileçektir. (Halbuki bu sene traktor başьna 1670 gektar ekken brigadalar da oldь). Bu 70 million gekar өz kolemінçe Germanijanьn, Pol'şanьn, Rumanijanьn, Cexoslovakijanьn, Avstrijanьn, Belgijanьn, Vengerijanьn, Gollandijanьn, Danijanьn, Latvijanьn ve Litvanьn hepsinin birlikte egin mejdanlarьna musavijdir.

Sovetler Sojuzьnьn demir vagonlarь japqan sanajьsь 1935 senesi 85 bin dane juk taşьqan vagonlar berdi. Bu 85 bin vagon 1296 bin tonna juk kotere bileçeklerdir ki, bu Japonijanьn bytyn vagon parkьnьn kotereçegi jukinden zijadedir.

Bular kecken 1935 senesinin açajьp raqamlarь edi. Ja, ajaq basqanьmьz 1936 senesinde bizler, Bytyn Sojuzda nasьl bir raqamlar icyn kureşeçekmiz? Mьna SSSR Merkezij Içra Komiteti 2-nçi sessijasьnda qabul etilgen raqamlardan bazьlarь:

Elektroenergija bojьnça . .	32.000.000.000	kilovat saat
Taş komyri	135.000.000	tonna cьqarьlaçaq.
Neft	30.000.000	„ „
Cojun	14.500.000	„ „
Celik	16.000.000	„ „
Prokat	12.200.000	„ „
Parovozlar	1.900	dane japьlaçaq.
Juk vagonlarь	90.000	„ „
Traktorlar	154.300	„ „
Kombajnlar	61.000	„ „
Avtomobiller	161.500	„ „
Metaldan japьlqan şirpotreb mallarь	1.500	million ruble qijmetinde.
Velosipedler	800.000	dane japьlaçaq.
Potefonlar	955.000	„ „
Plastinkalar	50.800.000	„ „
Saatler	500.000	„ „
Mototsikller	10.000	„ „
Foto apparatlar	236.000	dane japьlaçaq.
Radio prijomnikler	500.000	„ „
Ximija sanajьsь bojьnça	4.262.200.000	ruble qijmetinde

si oqlunь hic bir qabahatsьz koteklep өldyrdiler. 22 jaşlь çivan oqlunьn kulaklar elinden ketmesi Fatma jengenin jyreginde kulak eksploatatorlarqa qarşь byjyk bir acuv, kin qaldьrdь. Onьn janьnda şimdi jalьnьz 13 jaşlь Nazlxan adlь qьzcьqь bar. Fatma jenge zejtun kozli, sьrmalьsaclь, nazlь bu qьzcьqьnьn başьnь sipaj „qьzьmь oqutaçaqьm, vatanьma jarar lьqlь byjyk adam eteçegim" dej.

Lenin-Stalin millij sijasetinin өmyrge kecirilmesi kommunist partijasьnьn emekdar tatar qadьnlarьna serbest, hur jaşavnь doqurmasь sajesinde **Mevalar, Tanjalar, Ajşeler** bir tuvqandaj bir emel, bir maqsat oqrьnda birlikte kureşkenleri kibi Ordenli **Samjonov, Semedinov** arqadaşlarnьn bol'şevik jolbaşcьlьqlarь sajesinde jьldanjьqa ceceklenmekte olqan orden li millij sovetre spublikambzda binlerçe, on binlerçe aktivistka Fatma, Afife jengelernin sotsijalizm quruçьlьqьnda erkeklernen qol-qoloa berip calьşmalarь quvanьlaçaq iftixar olunaçaq bir haldьr.

L'amia S.

Bu çymleden pamuq basma toqumalarь 3.215 million metr miqdarьnda.
Uskul' toqumalarь . . 326 million metr miqdarьnda.
Ajaqqaplar . . 103.631.000 cift.
Aşajt sanajьsь . . . 11.860 million ruble miqdarьnda.
Et . . . . . 650.000 tonna.
Balьq . . . . . 1.714.000 „
Şeker . . . . . 2.500.000 „
Orman sanajьsь . . 3.104 million ruble qijmetinde
Kaqьt . . . . . 787.000 tonna.

1936 senesi bereketi icyn sacuv mejdanьnьn kolemi:

Qьşlьq ve jazlьq kulturalarnьn bytyn sacьm mejdanlьqьnь . . . . . 135.220.000 gektar.
Zaxire kul'turalarь sacьm mejdanlьqь 102.285.000 gektar
Texnikij kul'turalar . . . . . 10.745.000 „
Pamuq . . . . . 2.015.000 „
Kuntabaq . . . . . 3.180.000 „
Şeker cukyndiri . . . . . 1.245.000 „
Jem kul'turalarь . . . . . 11.800.000 gektar

1936 senesi icyn bu seneki telden jaş hajvan asravnьn planь:

Taj . . . . . 2.300.000 baş.
Buzav . . . . . 13 012.000 „
Domuz . . . . . 24 500.000 „
Qozu ve ulaq . . . . . 22.317.000 „

1936 senesinin soqьna qadar hajvanlarnьn umumij sajьsь şu qadarqa cьqarьlaçaq:

Atlar . . . . . 17,1 million başqa qadar.
Tuvar hajvanlarь . . . . 54,1 „ „ „
Sьqьrlar . . . . . 21,6 „ „ „
Domuzlar . . . . . 31,5 „ „ „
Qojun ve eckiler . . . . 62,0 „ „ „

EKI TILENÇI

Masal

Bir zamanda zalьmdan da zalьm bir padişa jaşaqan. O özinin hukum syrgen memleketinde jaşaqan fuqare kojlylerge hic dajanьlmajçaq dereçede qьlьnqan; olardan artqacьnen nalog ve çan başьndan da jasaq alqan. Berip olamaqan kojlylernin sьqьrlarьnь, topraqlarьnь sattьrqan. Bazь kojlyler bajlaşqan, pek coqlarь ise tilençilikke başlaqan, xorantasь darma-daqьn olqan.

Bir kun eki kojdeş sözleşip, kojlerinden uzaqlaşьp qьsmet qьdьrmaqa qarar bergenler:

— Hepsi bir—degenler—saba tandan aqşam qaranlьqqa qadar bajqa 30-40 kappikke işlemek—ölym demektir. Barem bizni tanьmaqan kojlerge barьp, qarь-qarьdan jyrejik, en azdan birer kapik berseler kene de kundelik cьqarmaq mumkyn olьr—dep kojdan cьqalar. Bir gur daqnьn kecitine barqanda bir cuqurlь taşnь nьşan qojalar, kim de evel qajtsa, taşnь cevirip taşlajçaq, hem qazanqanlarьnь da ortaq olaçaqlar.

Kojlyler daq kecitinden qurtulqaq son, ajrьlşьp birer jaqqa keteler. Olarnьn birisi bir haftanьn ystinde qajtьp kojge kele. Taşqa ajlanьp bile baqmaj. Bu adam alcacьq bojlu, hem arьq olьp, bir bala kibi korymsiz eken.

Digeri ise tamam bir aj degende qajtqan, taşnь cevirgen „arqadaşьm daha qajtmaqan" degen. Bu adam uzunça bojlu ve coq ince olьp, aqьr işke dajanmaj, sьq-sьq xastalana eken. Bu adam kojge kelgende tilençi arqadaşnь tanьlmajçaq bir halda koryp şaşqan. Ystinde janь qadife kastym, başьnda jьltьravuq teri qalpaq, qolьnda da janь zontik, bajlar kibi sallandьrьp jyre, ballarьnь da kijindirgen, qursaqlarьnь da tojdurqan. Qarьsь desen o da burnьnь jaman koterip, ba lasьnь baqmaqa daja tutqan.

L'akin bu uzun bojlu kişi öz evini bir mezarlьq xarabesi halьnda tapqan. Qarьsь aqьlьnь culdьrьp toşekke tyşken, eki balasь aclьqtan ölyp ev icinde sasьp qalqanlar, eki balasь da o qadar arьqlaqan ki, bojunlarь armut sapь qadar qalqan. Özi ise para qazanmaq bir taraf tursun, uzun bojьnь zar-zornen syjrep ketirgen. Kiminde qapusьna barsa „çojul bosaqamdan" degenler.

O tilençi arqadaşьnьn evine barьp, onьn ogine tiz cokup jyz syrgen. „Çanьm qardaş, meramet et"—dej. Bajlaşqan tilençi ona başqa tonnen çevap berip „Maqa calьştьrmь joqsam"—dej. Caresiz qalqan tilençi „Qazanqanьmьznь ortaq olaçaq edik de—demege qorqa jalьnьz nasьl jolnen arqadaşьnьn böjle bir car-capik baj olqanьnь soraj. O, buna şaj çevap bere:

„Men bu zenginlikni pek qьsqa bir vaqьt icinde qazansam da, nasьl zьqьlar, eşkençeler cekkenimi sen sorma men de ajtmajьm.. Mьna baq, bu saclar bir dereçe aqardь... Bilesinmi, men bir kun sana pek jaqьndan belli olqan şu daq etegindeki taşlь kojcikde tilene edim. Kuneş qavuşqan son, bir qac qapuqa daha barьp alla musafiri alьnьz, savaptьr desem de, olar meni koksimden itep quvdьlar. Men aqlaj-aqlaj kojnin cetine barьp, bir jьqьq, bulaşьq evnin taşlarь arasьna bir qovacьq icine kirip jattьm. Geçenin bir vaqtьnda bu viran evge usulnen sanamana pek oşaqan xalqlar kelip başladь. Cullьcarьqlь, titis adamlar, jaşlar-qartlar, qadьn-qьz-

lar, bir meçlis actьlar. Pek qьzoqьn sözler söjlep başladьlar. Baj kişilerni jaman etip sokeler. Şu jerde tapsalar qima qijip taşlajçaqlar. Esli-başlь bir danesi söz aldь. Onь her kes pek diqqatnen dinledi. O şaj degen edi:

—„Kojniq bir kilometr şimalinde bir kojlynin 300 metr qadar bir parca topraqь bar. Onьq ortasьnda byjykce bir qaja buluna. Işte bu qajanьq oginden bir metr terenliginde jer qazьlsa pek nomaj bir suv cьqaçaq, o kojniq xalqь ise, suvsьzlьqtan janьp öleçekler, suvnь mejdanqa cьqarsaq kene de kojlylerge jaramajçaq, pomeşcik onь kojlyden ja satьn alaçaq, jada qorquzьp. O kojlylerni qandьrьp pomeşcikni öldirmek kerek“ degende men oksyrdim, öz kolgelerinden saqьnьp jyrgen xalqlar arasьnda bulunqanьmь quvancьmdan unuttьm. Menim oksyrgen davuşьmь jalьqьz arьqca cubar bir qadьn eşitti. Mьnda eçneві kişi bar dedi. Digerleri: jarь geçeden soq bu viran evde kişiniq ne işi bar dep çevap berdiler. Qadьn kenede: qьdьrmaq kerek, joqsa hepimiz qajьp olurmьz dep sözinde qattь turdь. Men toplandьm da öz qobam icinde sanki dersiq bir jumruq qadar olьp qaldьm, olar qadьnnьq sözine kenede ehmijet bermediler. Coqqa barmadь, darqap kettiler. Qadьn bir şejler mьdьrdandь.

Olar ketken soq men turdьm, aqşamqa qadar jyryp kojge keldim. Ajtьlqan topraqnьq icindeki balaban taşnьq oginde qulaqьmь jerge qojup dinlendim, kercekten de suv jer altьnda özen kibi şuvuldaj. Men pomeşcik ke barьp bir jerde nomaj bir suv bar, maqa bir desatne topraqnen 500 ruble altun para bersek ajtьrьm dedim. O ise suvnь bedava jutaçaq olьp ajaqlarьnь jerge urdь, menim ystime ajuv kibi okurdi. Men ona bojnumь uzatьp: istesek ber, ajtmam dedim, cьqьp kettim. O menim artьmdan kahjasьnь jiberip caqьrttь. Bardьm. Istegimi jerine ketirttim. Pomeşcik o kojniq topraqьnь uçuz qijmetnen aldь, kupci cьqarttь, suvnь qazdьrьp aldьrdь, o qadar bol ve temiz suv ki, pomeşciknik öz topraqlarьnь suvarqan soq, qomşu pomeşciklerniq jerlerini de qarq eteçek, maqa bergen paranь bir jьlda 20 qat qazanaçaq“.

Uzun bojlu tilençi: men de şu jьqьq evge barьp bir geçe jatsam nasьl olьr eken dep ketken. Qobacьqqa kirip sabaqa qadar juqlamaj beklegen kelmegenler. Ekinçi geçe o xalq kene kelmegen. Tilençiniq artьq aclьqtan, juqusьzlьqtan kozleri de söngen, ajaq ystinde turmaqa meçalь da qalmaqan. Ne isede o xalq ycinçi geçe kelgen. Tilençi qobanьq icinde tomarlanqan ama xalq toplaşuvqa başlamazdan evel: „evniq icini bir kozden kecirejik degenler. Cьraq jaqьp qьdьrqanlar, tilençini tapqanlar. Pomeşcikke suvnь satqan sen ediqmi, dep koteklemege başlaqanlar. Tilençi açьnьqlь surette aqlap „O kişi men degilim, başqasьdьr, adьnь da ajtajьm“ dese de, olar onь kenede esi ketkencek urqanlar. L'akin pek fuqare olqanьnь koryp açьnqanlar da öldyrmegenler.

Tilençi saba erte esini başьna toplap jolqa cьqqan. Sallana-sallana aqşamqa qadar kojine kelip toşekke urqan. Onьq endi eki balasь daha ölgen. Qarьsь daqlarqa cьldьrьp ketken, tilençi bir ajdan soq saqьlьp turqan da o bir tilençige—endi bajlaşqan arqadaşьna ьrqat jyrgen.

Mesul' redaktor: **Bekirova Revija.**

Напечатано в 1-й Гостипографии в Симферополе. Главлито Кр.АССР № 671. Тираж 2800 экз. Заказ № 314.

„QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA“

ƶurnalьnь oqujuçьlarnьң nazar diqqatьna

VKP(в) OK-nьң qararь muçibi „Qadьnlьq sotsializm jolьnda“ ƶurnalь, bu sene nojabr ajьndan başlap „Jaңь-Dynja“ gazetasьnьң redaktsijasь janьnda sьqarьla.

Bu ƶurnal icyn jazoqan bytyn materiallarьңьznь „Jaңь-Dynja“ gazetasьnьң redaktsijasьna jollaңьz.

ADRES: Aqmesçid, Karl Marks soqaoqь № 6.

№1095

Fijatь 40 k.

Žurnalnьn bu nomerinde:

Sahife

1. Leninsiz 12 jьl 1
2. Qanlь bazar kuni . . . . . 2—3
3. Calikov K.—Quvanc kuni (şiir) 3
4. 23 fevral'—Qьzьl Ordu kuni 4
5. A. Şamileva—Bala terbijelev işinde ailenin roli . . 5
6. Ametova, Begişeva—Örnekte staxanovçь qadьnlar. 6—7
7. Benzade—Hajdь qьzьm bizni utandьrma 8
8. Bekir Vaap—Selime (şiir) 9
9. Kul'pedinova R.—Rejd ne kosterdi 10
10. Umer Abl'akim—Ljotcik Anife . . . . . 11—13
11. Arslanov—Rak xastalьqь . . . . . 14—17
12. L'amia S.—Fatma jenge . . . . . 18—19
13. *** Açaip raqamlar . . . . . 20—21
14. Eki tilençi (masal) . . . . . 21—22

Žurnalnьn qapьndaki res'm Aqjar deniz zavodьnьn en namlь staxanovçьsь Alijeva Urije arqa daştьr. O öz kundelik normasьnь eki qat toldьra.

Ц. 1936 г.
Акт № 114
Вклад. л.